

SEZNAM SE BEZPEČNĚ!

KYBERŠIKANA JAKO ČASTO PŘECEŇOVANÝ PROBLÉM

PŘÍRUČKA PRO DĚTI, PEDAGOGY A RODIČE

PRAHA 2012

Metodická příručka pro pedagogy a učitele

Určena dětem prvních i druhých stupňů základních
škol a odpovídajícím ročníkům gymnázií

Kolektiv autorů

Praha 2012

Příručka pro základní a střední školy
Seznam se bezpečně! Kyberšikana jako často přeceňovaný problém, která řeší problematiku prevence ochrany dětí na internetu, plně respektuje kurikulární dokumenty MŠMT ČR: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání Č.j. 15 523/2007-22 a Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia a další obory středního vzdělávání Č.j. 12698/2007-23, Č.j. 6907/2008-23, Č.j. 9325/2009-23, Č.j. 1606/2010-23. Naplňuje řadu dalších dokumentů, které řeší oblast prevence a ochrany dětí v ČR, včetně Úmluvy o právech dítěte - mezinárodního dokumentu, jehož podpisem je ČR vázána. Svým obsahem se dotýká tématu, které je v době rozvoje komunikačních technologií velmi aktuální.

Vlastní obsah projektu Seznam se bezpečně! vychází z cílů vzdělávání na jednotlivých stupních škol, které se dotýkají rozvoje osobnosti v širokém kontextu, a pomáhá naplňovat klíčové kompetence, jež představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění jedince v běžném životě společnosti.

Příručka je určena pedagogům základních a středních škol. Je součástí celorepublikového projektu Seznam se bezpečně!, který byl zahájen v roce 2009. Projekt Seznam se bezpečně! získal záštitu MŠMT jak na první díl filmu Seznam se bezpečně! 1, tak na druhý díl Seznam se bezpečně! 2.

Kolektiv Autorů:

Seznam.cz:

Martin Kožíšek, námět a text

Ing. Michaela Losertová, produkce

Bc. Jakub Šumanský,
jazyková úprava

Odborný poradce:

PaedDr. Lenka Kubrichtová

Mgr. Václav Písecký

Mgr. Helena Kratochvílová, Dis.

Ilustrace:

Štěpán Mareš

Praha 2012

Materiál vydán společností
Seznam.cz., a.s.

OBSAH

1. PROJEKT SEZNAM SE BEZPEČNĚ!	5
1.1 Úvod.....	5
1.2 Historie projektu	6
1.3 Obsah, cíl a záměr projektu.....	6
2. INTERNET POD LUPOU	8
2.1 Bezpečný internet z pohledu policie	8
2.2 Bezpečný internet z pohledu OSPOD.....	9
2.3 Kyberšikana jako často přeceňovaný problém	10
2.3.1 Statistika forem informační kriminality	10
2.4 Sociální sítě	11
2.4.1 Co jsou sociální sítě	11
2.4.2 Ochrana osobních údajů na sociálních sítích.....	12
2.4.3 Rizika sociálních sítí	12
2.4.4 Jak se bránit v případě zneužití údajů.....	13
2.4.5 Rady pro bezpečné používání sociálních sítí	13
2.5 Online komunikace.....	15
2.5.1 Rizika online komunikace.....	15
2.6 Rady pro rizikové situace	16
2.7 Rady pro bezpečnou online komunikaci	18
3. PREVENCE OCHRANY DĚTÍ NA INTERNETU	21
3.1 Škola a mediální komunikace	21
3.1.1 Osobnostní a sociální výchova.....	22
3.1.2 Mediální výchova.....	25
3.2 Doporučení pro rodiče – Bezpečný internet pro děti	28
4. KAM SE OBRÁTIT O RADU	33
4.1 Kde hledat pomoc?.....	33
5. BIBLIOGRAFICKÉ ZDROJE A ODKAZY	35

1. PROJEKT SEZNAM SE BEZPEČNĚ!

1.1 ÚVOD

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

příručka, kterou jste právě otevřeli, je součástí projektu „Seznam se bezpečně!“, stejně jako výukové DVD se stejným názvem, které doplňuje. Projekt zahrnuje i možnosti besed s odborníky na dané téma se žáky a studenty na školách.

Jedná se o celorepublikový projekt, který po odborné stránce garantuje společnost Seznam.cz, a.s. spolu s řadou odborníků z různých profesí, kteří se problematikou komunikačních technologií a ochrany dětí dlouhodobě zabývají.

Vlastní obsah projektu tvoří problematika související s ochranou dětí na internetu v širším kontextu. Internet je pro uživatele výzvou, ale také rizikem, které ohrožuje především děti a mládež v souvislosti s nebezpečími, s nimiž se v dané oblasti mohou potkat.

Příručka je zaměřena na zmapování možností, které se týkají prevence ochrany dětí na internetu především z pohledu policie, orgánu sociálně právní ochrany dětí a těch, kteří se s danou problematikou denně setkávají. Nabízí i pohled na nebezpečí komunikačních technologií, sociálních sítí a online komunikace. Zároveň zde ale najdete řadu odborných textů, rad, komentářů a doporučení, jak zefektivnit ochranu dětí na internetu, včetně rad pro rodiče a zásad pro děti. Bezpečný internet pro děti je shrnut v Desateru pro bezpečný internet, které je neoddělitelnou součástí této příručky. Kapitoly „Kam se obrátit o radu“ a „Metodické pokyny k odlehčeným scénkám“, shrnujících desatero bezpečného internetu jako návod jak s dětmi pracovat v hodinách mediální výchovy či informatiky, příručku uzavírají.

Příručka si neklade za cíl komplexní zpracování problematiky komunikačních technologií a jejich možných rizik především pro děti, ale chce školám nabídnout pomoc v oblasti prevence ochrany dětí na internetu formou textu, který se danou problematikou zabývá v širších souvislostech, a spolu s výukovým DVD dává školám možnost dané téma řešit interaktivním způsobem se žáky v běžné výuce. Besedy, které tvoří součást projektu, jsou jednou z možností, jak danou problematiku přiblížit žákům a studentům zajímavou a poutavou formou. Zkušenosti ukazují, že jsou z pohledu naplňování cílů projektu velmi účinné.

Věříme, že námi připravený projekt Seznam se bezpečně! Vám bude inspirací pro efektivní řešení prevence ochrany dětí na internetu ve Vaší pedagogické praxi a i Vám samotným poskytne řadu informací, zajímavostí a rad pro běžný společenský život, jehož neoddělitelnou součástí je každodenní používání komunikačních technologií.

kolktiv autorů

1.2 HISTORIE PROJEKTU

Na sociálních sítích největšího českého portálu Seznam.cz bylo možné pozorovat rizika, která ohrožují jejich uživatele. Proto se produktový manažer těchto služeb začal více zajímat obecně o komunikaci lidí na internetu a možná nebezpečí, která jim tam hrozí.

Koncem roku 2008 pořádal Seznam.cz ve Švandově divadle v Praze konferenci pro učitele, která mimo jiné účastníkům přiblížila rizika, s nimiž se mohou děti setkat na internetu. O akci byl velký zájem a měla nečekaný úspěch. Proto jsme se rozhodli, že o bezpečnosti na internetu natočíme film, který by mohl zasáhnout širší skupinu lidí a nejvíce ohrožených dětí. Pár týdnů uteklo a 10. dubna 2009 zazněla poslední klapka prvního dílu Seznam se bezpečně! I. Od té doby se leccos na internetu změnilo a první díl dokumentárně vzdělávacího filmu se po třech letech dočkal pokračování. Druhý díl Seznam se bezpečně! 2, byl představen v březnu 2012. Zabývá se otázkou, jestli se oběti nestaly i částečně pachateli. Poukazuje na největší hrozbu sociálních sítí, na tzv. sociální inženýrství a dětskou prostituci. Kyberšikanu považuje za přeceňovaný problém a mýtus.

1.3 OBSAH, CÍL A ZÁMĚR PROJEKTU

Film je určen dětem ve věku 10–16 let, jejich rodičům a pedagogům. První díl získal záštitu a akreditaci MŠMT ČR a byl distribuován do všech základních škol v České republice. Oběma díly filmu, které ukazují na odvrácenou tvář internetu, provází diváky Mirek Vaňura, autor pořadu 112tka v ohrožení života.

Cílem filmů je upozornit na nebezpečí skrytá za nejrůznějšími identitami na internetu a naučit děti řešit situace, do kterých se mohou dostat. V jednotlivých příbězích prvního dílu ukážeme rizika anonymního seznamování, příběh Andrey, která byla znásilněna na schůzce naslepo, nebo příběh malé Moniky, která si dopisovala s pedofilem. Co vše se může stát, pokud děti poskytnou své intimní fotografie, jaké to je být vydírán a že jsou i případy, které končí tragicky. Druhý díl upozorňuje na vzrůstající problém tzv. sociálního inženýrství a dětské prostituce. Připomene dětem, že na internetu je vše věčné.

Internet pod lupou

2. INTERNET POD LUPOU

2.1 BEZPEČNÝ INTERNET Z POHLEDU POLICIE

V souvislosti s mohutným rozšířením technologií a informačních služeb v posledních letech se také objevila nová forma páčání trestné činnosti, a to informační (internetová) kriminalita. Typické pro tuto činnost je využívání, resp. zneužívání prostředků informačních a komunikačních technologií (ICT), vč. služeb v rámci internetu. Pachatelé této formy trestné činnosti nemají za cíle svých útoků jen různé technologie a služby, ale velmi často páchají trestnou činnost právě za promyšleného využívání jednotlivých služeb na internetu.

Jedná se o podvody při online nakupování, vytváření falešných e-shopů, podvodná jednání na různých aukčních a inzertních serverech, útoky na osobní data a jejich zneužívání, porušování autorských práv na internetu, šíření extrémistických názorů pomocí online médií, tvorbu a šíření dětské pornografie, lákání (nejen) dětí na schůzky s cílem zneužít či jinak poškodit oběť a mnoho dalších jevů.

Mnoho uživatelů internetových služeb nahrává všem, kdo na síť přistupují se zlými úmysly. Chovají se velmi lehkovážně a v některých případech svá osobní data doslova nabízejí potencionálním útočníkům. A právě děti a mládež jsou v těchto situacích nejvíce zranitelní.

Z pohledu orgánů činných v trestním řízení (OČTŘ) je odhalování a vyšetřování případné kriminality páchané na internetu velmi složité a komplikované. Zákonodárné orgány po celém světě nejsou schopny okamžitě reagovat na prudký rozvoj ICT a služeb internetu. Je třeba si uvědomit, že na rozdíl od legislativy, která má teritoriální omezení, internet hranice států nezná. Jedná se o globální médium, kde uživatel navštívuje jednotlivé služby, ale jejich geografická lokace mu není známa. Zde nastává komplikace s ustanovením příslušnosti OČTŘ.

Trestně-právní legislativa jednotlivých států se výrazně liší. Co je v jedné zemi dle lokálních zákonů považováno za trestný čin, nemusí být takto kvalifikováno v zemi jiné. Dalším problémem, z pohledu rychlosti řešení, je tzv. přeshraniční spolupráce. Ta je nezbytná při řešení ve většině případů internetové trestné činnosti, ovšem na velmi rychlou a přesnou odezvu není připravena justice v žádném státě.

Mnozí uživatelé internetových služeb se mylně domnívají, že tato celosvětová počítačová síť je zcela anonymní. Opak je pravdou. Právě využívání prostředků ICT vždy zanechává elektronické stopy, které jednoznačně vedou k ustanovení přípojných bodů nebo k identifikaci cílových služeb a prostředků. V rámci jedné lokality - státu - nebývá problém pro OČTŘ se k těmto stopám dostat. Obtížnější situace nastává při nutnosti

zajištění elektronických stop ze služeb umístěných geograficky mimo území příslušného OČTŘ, v našem případě mimo území ČR.

V posledních letech pozorujeme celosvětový trend, kdy jednotlivé státy sjednocují trestní zákony v oblasti internetové kriminality, a tím se celkově zrychluje mezinárodní spolupráce.

2.2 BEZPEČNÝ INTERNET Z POHLEDU OSPOD

S prudkým rozvojem moderních komunikačních a informačních technologií (ICT) se v rámci sociálně právní ochrany dětí začal vyskytovat nový fenomén. Jedná se o internetovou kriminalitu páchanou na dětech či dětmi a mladistvými. Tato poměrně nová forma kriminality vyžaduje specifický přístup a použití nových způsobů sociální práce, která vede k jejímu zmírnění, případně odstranění nežádoucího chování.

Řešení této problematiky klade vysoké profesní nároky na pracovníky orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), ale i na další zainteresované osoby, a to především na pedagogické pracovníky. Jedná se o kontinuální rozvoj a vzdělávání v oblasti ICT, sledování nových technologických trendů s důrazem na znalost a schopnost užívání sociálních sítí.

Vzhledem k tomu, že většina případů internetové kriminality páchané dětmi a mladistvými nenaplnuje skutkovou podstatu trestného činu, nespadá do kompetence Policie ČR. Ve větší míře je řešena v rámci přestupkového řízení, kdy se nejčastěji jedná o přestupky proti občanskému soužití, přestupky proti majetku a přestupky na úseku kultury.

Pokud toto závadové jednání nespadá do problematiky řešené Policií ČR ani přestupkových oddělení, má zde nezastupitelnou roli OSPOD, který disponuje rozsáhlými kompetencemi k řešení, zmírnění a odstranění nežádoucího chování.

Nejčtenější počet řešených případů sledujeme v oblasti tzv. kyberšikany. V případech řešených OSPOD zahrnuje pomluvy, hanlivé projevy, vyhrožování a v nejhorších případech i vydírání oběti za pomoci moderních ICT. Další rozsáhlou problematikou je porušování autorských práv. Jedná se nejčastěji o šíření filmových a hudebních děl a o stahování software. Okrajově se setkáváme s šířením sexuálně laděných materiálů.

Řešení internetové kriminality zahrnuje především komplexní sociální práci s rodinou pachatele a diagnostiku příčin závadového chování, ať již v oblasti společenské, rodinné či v oblasti osobnosti jedince. Samozřejmostí je intenzivní spolupráce a formování osobnosti delikventa výchovnými a motivačními pohovory. OSPOD má zákonné možnosti pro doporučení a nařízení individuálních či rodinných terapií a spolupráci s dalšími pomáhajícími institucemi. OSPOD se zabývá i prevencí delikventního chování jedince. Kurátor pro děti a mládež se dále účastní přestupkového řízení, přípravného

řízení a případně trestního řízení.

Pokud se pedagogický pracovník setká s případem nevhodného chování dětí a mladistvých v prostředí sítě internet, má možnost obrátit se na místně příslušný OSPOD, který se řídí trvalým pobytem dítěte. OSPOD má zákonnou povinnost se této problematice věnovat a situací se zabývat. Nezbytnou podmínkou pro úspěšné řešení a odstranění nežádoucího chování dítěte je i účelná spolupráce se školou a dalšími zainteresovanými subjekty.

2.3 KYBERŠIKANA JAKO ČASTO PŘECEŇOVANÝ PROBLÉM

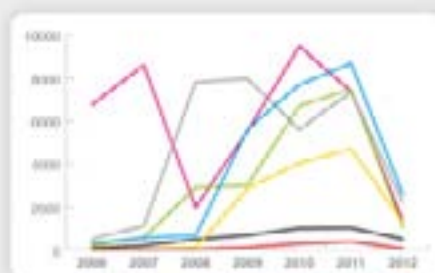
2.3.1 STATISTIKA FOREM INFORMAČNÍ KRIMINALITY

Níže na obrázku jsou zachyceny trendy blokování účtů z důvodů nezákonného či neetického chování na službě Lidé.cz na vzorku více než 140.000 lidí za několik let. Dokazují, že je problém kyberšikany zveličován a že počet případů, kdy je někdo obětí kyberšikany na internetu není ani jedno procento. Samozřejmě nelze zlehčovat závažnost kyberšikany, nicméně současný internet více trápí jiné negativní jevy. Jde zejména o dříve zmíněné sociální inženýrství a nabízení sebe sama, nebo osobních a intimních informací.

Mnohé instituce popisují kyberšikanu třeba i jako to, že někomu není umožněn přístup do různých internetových fór, komunit nebo kladně ohodnocena fotografie, či má malý nebo nulový počet přátel. Podle různých průzkumů se dovídáme, že s kyberšikanou se uživatelé setkali ve více jak 60%, nicméně většina těchto případů nemá s kyberšikanou nic společného.

STATISTIKA BLOKOVANÝCH ÚČTŮ

Seznam se **bezpečně!**

Rok	Total	Kyberšikana	Pohody	Falešná identita	Zneužití internetových materiálů	Neověřené nabídky služeb	Spam	Chybné používání IC (upřesnění)
2006	7 890	1	315	508	34	202	89	6 741
2007	11 089	17	555	1 101	46	563	207	8 600
2008	17 005	29	3 670	7 803	112	2 908	489	1 094
2009	25 764	119	5 601	7 976	2 865	3 004	680	5 519
2010	34 789	289	7 666	5 609	4 034	6 703	996	9 472
2011	37 023	390	8 690	7 349	4 705	7 488	1 014	7 387
2012	9 055	67	2 572	2 201	1 009	1 054	505	1 347
Celkem	142 615	912	29 089	32 547	13 105	21 922	3 990	41 060

Služba LK@.cz
Statistika na vzorku 142 615 blokováných účtů

SEZNAM.CZ

Kyberšikana je takové chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat nebo zastrášovat jiného člověka, případně skupinu lidí, a to za pomoci prostředků moderních informačních technologií.

2.4 SOCIÁLNÍ SÍŤ

Sociální sítě umožňují sdílet zážitky a dělit se o ně se svými přáteli. Existuje mnoho tematických sítí určených k seznámení, hledání a udržování vztahů mezi spolužáky, sítě minoritních skupin i sítě technicky zaměřené.

2.4.1 CO JSOU SOCIÁLNÍ SÍŤ

Sociální sítě jsou na internetu místem k setkávání lidí, sdílení zážitků, obsahu a vzájemných interakcí. Existuje mnoho typů sociálních sítí. Některé vznikají na základě rodinných vazeb, kamarádů, témat, jiné se zaměřují na seznámení.

Původně byly sociální sítě určeny k setkávání lidí, diskuzím a chatování, později s roz-

vojem moderních technologií došlo k boomu používání a sdílení multimédií. Sociální sítě se staly prostředkem k využívání jiných služeb a staly se významným nástrojem k seznámení a udržování vzájemných vazeb.

Mezi významné české sociální sítě patří Lidé.cz, síť, která je profilována jako rychlá a anonymní seznamka, a Spolužáci.cz, která udržuje vazby mezi současnými i minulými spolužáky. Ze zahraničních sítí tvoří významnou roli Facebook, Twitter nebo QQ.

Používání vícero sociálních sítí se nevylučuje. V České republice používá sociální sítě okolo 4 milionů aktivních uživatelů.

2.4.2 OCHRANA OSOBNÍCH ÚDAJŮ NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH

Při registraci na sociální sítě jsou vyžadována různá data a údaje, které jsou sice nepovinné, ale mohou rozhodovat o úspěšnosti vyhledání nebo zviditelnění uživatele. Mezi takové údaje patří například jméno a příjmení, telefon, adresa bydliště nebo další osobní údaje.

Před zaregistrováním na některou síť se ubezpečte, jak je v licenčním ujednání popsáno nakládání s osobními údaji ze strany provozovatele. Mnohé sociální sítě používají údaje z profilů uživatelů a nabízejí je třetím stranám. Může se tedy stát, že vaše telefonní číslo nebo adresa zveřejněná na službě, bude poskytnuta pro reklamní účely.

Některé sítě nabízejí ve svém rozhraní jiné aplikace. Například hraní her, lokalizaci na mapě nebo sdílení obsahu. Pečlivě si proto zkontrolujte, zda nedáváte svolení k odeslání vašich osobních dat nebo dokonce neposkytujete adresář vašich přátel.

Obecně platí, že čím méně toho o sobě vyplním, tím méně se mi může stát. Nejčastěji je zveřejněný obsah zneužit pro vytváření falešných identit nebo ke kyberšikaně.

2.4.3 RIZIKA SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

Většina sociálních sítí je určena k seznámení a udržování vztahů mezi kamarády. Údaje, které o sobě vyplníte, sdělíte se všemi přáteli nebo - v případě otevřených sociálních sítí - se všemi uživateli celé služby. Díky možnostem, které sociální sítě nabízejí, se můžete velice snadno seznámit, podělit se o své zážitky nebo sdílet obsah.

Uvědomte si, že to, co na internetu zveřejníte, už většinou nemůžete vzít zpět. Pečlivě si proto rozmyslete, co o sobě chcete sdělovat.

Denně je díky prostřednictvím sociálních sítí ukradeno několik desítek identit. Mnohdy o tom uživatelé nevědí, a pokud ano, jen málokdo ví, jak se má bránit.

2.4.4 JAK SE BRÁNIT V PŘÍPADĚ ZNEUŽITÍ ÚDAJŮ

Kontaktujte technickou podporu služby s žádostí o smazání údajů.

V závažných případech neváhejte kontaktovat policii.

Nikdo není na internetu anonymní. Většina provozovatelů udržuje záznamy k jednotlivým uživatelským účtům a ty pak na základě žádostí předává policii. Záznamy o připojení nebo o obsahu účtu mohou významně přispět k dopadení pachatele.

Osobní spory uživatelů provozovatelé sociálních sítí ve většině případů neřeší, nicméně téměř všechny sítě nabízejí možnost ignorace. Pokud vás tedy někdo obtěžuje, využijte ji. Rozhodně na nevhodné nabídky nebo vulgární zprávy neodepisujte.

Nejčastěji jsou riziku na internetu vystaveny děti. Informace o školácích denně vyhledává několik set slídlů a mohou cíleně sbírat osobní údaje, fotografie nebo intimní materiály.

2.4.5 RADY PRO BEZPEČNÉ POUŽÍVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

Naletět na internetu může každý. Podvody, krádeže nebo třeba ztráta identity je dnes na internetu celkem běžná věc. Pokud se vám stane nějaké příkoří nebo se stanete svědky nějaké nestandardní situace, nenechte si ji pro sebe. Vždy můžete kontaktovat technickou podporu, policii nebo Linku bezpečí.

DESATERO BEZPEČNÉHO INTERNETU:

- Zvažte, zda je nutné mít na veřejném profilu telefonní číslo nebo adresu.
- Neposílejte nikomu svoji intimní fotografii, nikdy nevíte, kde se může objevit.
- Udržujte hesla k e-mailu i jinam v tajnosti, nesdělujte je ani blízkému kamarádovi.
- Nikdy neodpovídejte na neslušné, hrubé nebo vulgární maily a vzkazy.
- Nedomlouvejte si schůzku na internetu, aniž byste o tom řekli někomu jinému.
- Nevěřte každé informaci, kterou na internetu získáte.
- Když se s někým nechcete bavit, nebavte se.
- Nesdělujte informace typu kdy jedete na dovolenou, po návratu by vás mohlo čekat překvapení.
- Při používání webové kamery buďte obezřetní, kdokoli může na druhé straně hovor nahrávat.

- Než cokoli potvrdíte, přečtěte si podmínky využívání.

Zdroj: www.seznamsebezpecne.cz

NEJČASTĚJŠÍ PŘÍBĚH FOTKA – SEZNAM.CZ

Obrátil se na nás Lukáš, že po internetu kolují jeho intimní fotografie. Požádal nás, abychom je smazali. Nic takového není bohužel možné. Pokud na internetu něco zveřejníte, jedná se většinou o nevratnou akci. Lukáš posílal svoje fotografie dívkám v seznamce. Chtěl tedy po nás, abychom zablokovali dívkám jejich e-mail. Osobní spory, tedy ani soukromou komunikaci nemůžeme řešit, tedy ani za ni uživatele blokovat. Dovedete si představit, že by Seznam.cz řešil osobní spory všech svých šesti miliónů uživatelů?

Poradili jsme Lukášovi, ať se obrátí na policii. Šíření fotek sice už asi nezabrání, ale mohou se rychle rozšířit, třeba do zaměstnání, školy nebo po internetu. Pokud vás někdo fotkami vydírá, nebojte se a vše oznamte. Pokud někdo tvrdí, že je na internetu anonymní, není to pravda. Rozmyslete si tedy, co komu posíláte.

FALEŠNÝ PROFIL

Často se na nás uživatelé obracejí s tím, že na internetu našli svoje fotografie v cizím profilu. Stačí, když si někdo stáhne vaše veřejné fotky a doplní k nim odlišné informace. V takovém případě, doporučujeme si svůj originální profil ověřit a nechat falešný smazat. Pokud provozovatel sociální sítě neodstraní falešné informace z internetu, kontaktujte policii. Zde se již jedná o trestný čin.

NĚKDO MI NADÁVÁ

„Vadí mi, že mě tahle holka uráží, píše mi, jak jsem ošklivá a nadává mi. Zablokujte ji.“ Zablokovat uživatele na základě soukromé komunikace nelze. Pokud to služba umožňuje, doporučujeme ignoraci. Rozhodně na podobné zprávy nereagujte.

PODVEDLI MĚ

„Přišla mi zpráva, že mi bude zrušen účet, pokud nepošlu SMS na číslo, prý je to zdarma. Tato zpráva ale stála 99 korun. Chci peníze zpět.“

Většina služeb je zdarma a administrátoři podobné zprávy neposílají. Jedná se o pod-

vod. Pokud se vám něco stane, kontaktujte technickou podporu služby. Provozovatel služby navíc po nikom nechce jeho heslo.

2.5 ONLINE KOMUNIKACE

2.5.1 RIZIKA ONLINE KOMUNIKACE

Díky možnostem, které internet nabízí, se můžete velice snadno seznámit, podělit se o své zážitky nebo sdílet obsah. Internet boří hranice i čas a umožňuje lidem po celém světě komunikovat v reálném čase. S nárůstem moderních technologií nebo aplikací to lze jednoduše přes e-mail, instant messagingy, sociální sítě, chaty nebo třeba volání přes internet. S možností komunikace přes internet ale vznikají i určitá rizika, která si možná neuvědomujeme nebo nepřipouštíme. Následující rady by vám měly pomoci s orientací v základech bezpečné komunikace. Největším rizikem je totiž samotný uživatel a jeho chování na internetu.

Největší riziko, které na internetu podstupujete, je ztráta soukromí. Uvědomte si, že to, co na internetu zveřejňujete nebo posíláte, již nelze ve většině případů vrátit. Pokud někomu na internetu pošlete fotografii nebo ji zveřejníte všem v síti, počítejte s tím, že jste ji vlastně publikovali a kdokoli ji může zhlédnout, použít nebo dokonce zneužít.

Rozmyslete si proto, co na internetu sdělujete, komu co posíláte a do jaké míry chráníte svoje soukromí. Na internet dávejte pouze informace a obsah u kterého chcete, aby ho viděl každý.

K rychlé komunikaci na internetu slouží mnoho nástrojů. Mezi nejvýznamnější patří e-mail, instant messagingy, chaty nebo internetové volání.

E-MAIL

Je nejrozšířenější formou online komunikace. Stejně jako u jiných forem online komunikace je jeho výhodou rychlost a možnost posílání příloh. Obsah e-mailu je skrytý, a pokud ho nezveřejní některý z příjemců, nemusíte se obávat, že by byl dostupný všem na internetu. Uvědomte si ale, že to, co někomu posíláte, si může příjemce nejen ukládat ale i přeposílat dál. Nesdělujte proto žádné citlivé údaje nebo obsah, který vás může poškodit.

INSTANT MESSAGING

Umožňuje uživatelům sledovat, kteří jejich přátelé jsou právě připojeni, posílat zprávy, chatovat nebo posílat soubory. Výhodou je rychlost a okamžité odeslání zprávy nebo obsahu příjemci. Mezi nejznámější instant messagingy patří ICQ, AIM, Jabber, Face-

book IM, Windows Live Messenger nebo Skype.

CHAT

Nabízí uživatelům komunikovat s více lidmi najednou. Jeho předností je možnost interakce s uživateli. Výhodou pak může být zvýšená šance na seznámení nebo zábavu. Většina provozovaných chatů probíhá v anonymitě, tzn. lidé na něm vystupují pod přezdívkami, nikoli pod pravými jmény. Nikdy tedy nevíte, s kým vlastně ve skutečnosti komunikujete.

SKYPE

Skype je program, který umožňuje provozovat internetové telefonování. Program umožňuje telefonovat mezi svými uživateli zdarma nebo pomocí jiných služeb za poplatek, například na pevné linky. Další výhodou je zasílání zpráv a souborů mezi uživateli sítě.

Pomocí Skype můžete vést i videohovory. Ty mohou být rizikem zejména v případě, pokud sdělujete citlivé údaje nebo obsah, který vás může poškodit. Nezapomeňte, že druhá strana vás nejen vidí, ale může si vás i ukládat.

ZÁVISLOST

Dá se na online komunikaci vybudovat závislost? Ano, dá. Existují desítky případů, kdy lidé podlehnou výhodám online komunikace a tráví desítky hodin na chatech nebo sociálních sítích.

Na internetu existuje celá řada stránek, na kterých jsou uloženy záznamy z webových kamer. Většinou se jedná o intimní záběry a člověk, který je na nich zobrazen, pravděpodobně neví, že byl nahráván.

2.6 RADY PRO RIZIKOVÉ SITUACE

Pamatujte, když se vám stane na internetu nějaké příkoří, nikdy si ho nenechávejte pro sebe. Vždy existuje nějaké východisko nebo někdo, kdo vám může v dané situaci pomoci.

Mezi nejčastější rizika, se kterými se můžete setkat prostřednictvím online komunikace, patří:

ZTRÁTA IDENTITY

Uvědomte si, že to, co na internetu zveřejníte, už většinou nemůžete vzít zpět. Pečlivě si proto rozmyslete, co o sobě chcete sdělovat.

Denně je prostřednictvím sociálních sítí ukradeno několik desítek identit. Mnohdy o tom uživatelé nevědí, a pokud ano, jen málokdo ví, jak se má bránit.

JAK SE BRÁNIT V PŘÍPADĚ ZNEUŽITÍ ÚDAJŮ:

- Kontaktujte technickou podporu služby s žádostí o smazání údajů.
- V závažných případech neváhejte kontaktovat policii.

KYBERŠIKANA

Stejně jako v reálném životě potkáte na internetu lidi, kteří se vám budou cíleně snažit ublížit. Byť je to prostřednictvím internetu a zdá se, že ho stačí jen vypnout, realita je jiná.

- Dostáváte výhrůžky nebo vám na internetu někdo nadává?
- Zesměšňuje vás někdo v článcích či v upravených fotkách?
- Někdo vás neustále prozvání a zahlučuje vaše e-maily?
- Zveřejňuje někdo filmy nebo fotky, které vás ponižují?
- Objevují se někde vaše osobní údaje?

Nikdy se nebojte kontaktovat provozovatele stránek, policii nebo se svěřit. Uvědomte si, že zatímco jste lhostejní a necháváte si problém pro sebe, může se na internetu ubližovat někomu jinému.

ODCIZENÍ OSOBNÍCH ÚDAJŮ A HESEL

Na internetu se vyplácí jedna věc. Být ostražitý a nedůvěřivý. Pamatujte, že žádný provozovatel e-mailu nebo jiné služby po vás nevyžaduje zasílání hesla na jiný e-mail. Na internetu jsou velice časté podvody, které se tváří jako vzkaz od administrátora.

Svoje heslo nikomu neprozrazujte a při jeho vyplňování se vyvarujte jednoduchých hesel, například tvaru jména, data narození nebo třeba číslovek 123456. Důležité je, jakou zvolíte odpověď na kontrolní otázku. Nedoporučujeme otázky typu „Jméno mého domácího miláčka“ nebo „Rodné příjmení matky“ – odpovědi na tyto otázky může znát prakticky kdokoli.

Nepotvrzujte nic, co neznáte. Může se stát, že odešlete do cizích rukou svoje

osobní informace, nastavení nebo třeba svůj adresář.

Doporučujeme znát další údaje k účtům na internetu. Například kontrolní otázku k e-mailu, nejčastější kontakty, naposledy odeslané e-maily, nastavení. V případě ztráty hesla a odcizení e-mailu může znalost těchto informací napomoci k návratu účtu.

2.7 RADY PRO BEZPEČNOU ONLINE KOMUNIKACI

Pamatujte, když se vám stane na internetu nějaké příkoří, nikdy si ho nenechávejte pro sebe. Vždy existuje nějaké východisko nebo někdo, kdo vám může v dané situaci pomoci.

Chat je komunikace v prostředí, ve kterém můžete vést rozhovor s jedním nebo více lidmi najednou. Uskutečňuje se vždy v reálném čase. Některé chaty nabízejí i audio chat nebo video chat. Největším chatem v České republice je Chat Lidé.cz, který denně navštíví přes 50 tisíc lidí.

Ve špičkách, které jsou většinou ve večerních hodinách, mohou mít některé největší tematické místnosti i několik set chatujících zároveň.

Výhodou chatu je otevřenost a možnost rychlého seznámení a zábavy. Lidé většinou chatují v tematických skupinách, například podle měst kde žijí, zálib, které sdílejí, nebo třeba i v erotice.

Díky otevřenosti chatování je potřeba dát pozor na zvýšené riziko nebezpečí. Ne každý, kdo na internetu, potažmo na chatu, komunikuje, vystupuje pod svou pravou identitou. Velice časté jsou případy, kdy jeden uživatel používá několik účtů (přezdívka/identita).

Rada: *Nikdy neposílejte osobní informace nebo obsah, který vás může poškodit, někomu, koho znáte jen z internetu.*

Pokud se chcete na chatu seznámit, je ideálním nástrojem. Vaše šance na seznámení se zvyšuje podle počtu vyplněných údajů nebo fotografií. Zamyslete se ale, zda informace, které zveřejňujete ostatním, nejsou ty, které může někdo zneužít.

Rada: *Když vás na internetu někdo obtěžuje, neodpovídejte mu. Většina podobných služeb nabízí funkci ignorace.*

Na internetových chatech se můžete setkat s různými nabídkami nebo odkazy na neznámé webové stránky. Stejně jako všude v prostředí internetu neotvírejte nic, co dobře neznáte. Na pochybné nabídky nereagujte.

Důležité: Na chatu se můžete setkat s případy páchaní trestné činnosti. Spousta uživatelů bere chat jako anonymní médium a pokouší se na něm páchat trestnou činnost. Mezi takové činnosti patří například shánění dětské pornografie, nabídky k prostituci

nezletilých nebo třeba prodej kradeného zboží.

Pokud se s podobnými případy setkáte, kontaktujte technickou podporu služby nebo se obraťte prostřednictvím formuláře o pomoc.

www.seznamsebezpecne.cz

DOPORUČENÍ:

Vždy je podezřelé, pokud vás budou kontaktovat uživatelé s žádostí o zaslání osobních nebo intimních materiálů. V žádném případě tyto informace neposkytujte. I když kontakt na druhé straně znáte, vždy se může stát, že informace o vás zveřejní.

Prevence ochrany dětí na internetu

3. PREVENCE OCHRANY DĚTÍ NA INTERNETU

3.1 ŠKOLA A MEDIÁLNÍ KOMUNIKACE

(Zdroj: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický, 2007)

Škola je místem, kde se děti mimo jiné učí používat komunikační technologie, ale zároveň se seznamují s jejich výzvami a riziky. Učí se, jak na tyto výzvy reagovat, jak těmto rizikům předcházet a jak se chovat při používání současných možností komunikace bezpečně.

Problematika ochrany dětí prolíná napříč vzdělávacími oblastmi a obory v rámci Rámcových vzdělávacích programů na školách a je umocněna i tzv. průřezovými tématy, která jsou velmi důležitým formativním prvkem základního vzdělávání. Vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.

Průřezová témata reprezentují v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVPZV) okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání.

Tematické okruhy průřezových témat přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení jejich klíčových kompetencí. Žáci dostávají možnost utvářet si integrovaný pohled na danou problematiku a uplatňovat širší spektrum dovedností. Škola musí do vzdělávání na 1. i na 2. stupni zařadit všechna průřezová témata uvedená v RVPZV, ale nemusí být současně zastoupena v každém ročníku. V průběhu základního vzdělávání je povinností školy nabídnout žákům postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat, jejich rozsah a způsob realizace stanovuje Školní vzdělávací program (ŠVP). Průřezová témata je možné využít jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod.

V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

- **Osobnostní a sociální výchova**
- **Výchova demokratického občana**
- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech**
- **Multikulturní výchova**
- **Environmentální výchova**
- **Mediální výchova**

Problematiku související s ochranou dětí na internetu v širokém kontextu najdeme ve všech průřezových tématech. Nejvíce ale v osobnostní a sociální výchově a v mediální výchově. Pojďme si připomenout, co je obsahem daných průřezových témat a na co bychom v rámci běžné výuky neměli zapomínat.

3.1.1 OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA

Zdůrazňuje formativní prvky a má každodenní využití v běžném životě. Reflektuje osobnost žáka, jeho individuální potřeby i zvláštnosti. Jejím smyslem je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti. Tedy i ty, které ho chrání před různými riziky, jež se objevují v rámci používání internetu.

Specifikou osobnostní a sociální výchovy je, že se učivem stává sám žák, konkrétní žakovská skupina a stávají se jím více či méně běžné situace každodenního života. Jejím smyslem je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu. Sem patří především interaktivní způsob výuky, který efektivně přispívá k rozvoji osobnosti žáka.

PŘÍNOS PRŮŘEZOVÉHO TÉMATU K ROZVOJI OSOBNOSTI ŽÁKA

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- vede k porozumění sobě samému a druhým
- napomáhá k zvládnutí vlastního chování
- přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni
- rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace a k tomu příslušné vědomosti
- utváří a rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci
- umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení složitých situací (např. konfliktů)
- formuje studijní dovednosti
- podporuje dovednosti a přináší vědomosti týkající se duševní hygieny

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá k utváření pozitivního (nezraňujícího) postoje k sobě samému a k druhým

- vede k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci
- vede k uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů
- přispívá k uvědomování mravních rozměrů různých způsobů lidského chování
- napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování

TEMATICKÉ OKRUHY PRŮŘEZOVÉHO TÉMATU

Ty jsou členěny do tří částí, které se zaměřují na osobnostní, sociální a mravní rozvoj. Pro jejich realizaci je užitečné zařazovat do výuky ta témata, která reflektují aktuální potřeby žáků, popřípadě vycházejí ze vzájemné domluvy s nimi. Všechna uvedená témata se uskutečňují prakticky, prostřednictvím vhodných her, cvičení, modelových situací a příslušných diskusí.

Vzhledem k tomu, že se jedná o živá setkání dotýkající se osobní existence, je třeba počítat s tím, že na různé věci budou mít žáci různé názory, že se může objevit odmítání témat či technik, ostych, případně, že některé hry tzv. „nevyjdou“. Právě tyto okamžiky však bývají v osobnostní a sociální výchově velmi užitečné, neboť nabízejí příležitost k přemýšlení o tom, co se děje.

OSOBNOSTNÍ ROZVOJ

- **Rozvoj schopností poznávání** – cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění; cvičení dovednosti zapamatování, řešení problémů; dovednosti pro učení a studium
- **Sebepoznání a sebepojetí** – já jako zdroj informací o sobě; druhí jako zdroj informací o mně; moje tělo, moje psychika (temperament, postoje, hodnoty); co o sobě vím a co ne; jak se promítá mé já v mém chování; můj vztah ke mně samému; moje učení; moje vztahy k druhým lidem; zdravé a vyrovnané sebepojetí
- **Seberegulace a sebeorganizace** – cvičení sebekontroly, sebeovládání – regulace vlastního jednání i prožívání, vůle; organizace vlastního času, plánování učení a studia; stanovování osobních cílů a kroků k jejich dosažení
- **Psychohygiena** – dovednosti pro pozitivní naladění mysli a dobrý vztah k sobě samému; sociální dovednosti pro předcházení stresům v mezilidských vztazích; dobrá organizace času; dovednosti zvládnutí stresových situací (rozumové zpracování problému, uvolnění - relaxace, efektivní komunikace atd.); hledání pomoci při potížích

- **Kreativita** – cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity (pružnosti nápadů, originality, schopnosti vidět věci jinak, citlivosti, schopnosti „dotahovat“ nápady do reality), tvořivost v mezilidských vztazích

SOCIÁLNÍ ROZVOJ

- **Poznávání lidí** – vzájemné poznávání se ve skupině/třídě; rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech; chyby při poznávání lidí
- **Mezilidské vztahy** – péče o dobré vztahy; chování podporující dobré vztahy, empatie a pohled na svět očima druhého, respektování, podpora, pomoc; lidská práva jako regulativ vztahů; vztahy a naše skupina/třída (práce s přirozenou dynamikou dané třídy jako sociální skupiny)
- **Komunikace** – řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč předmětů a prostředí vytvářeného člověkem, řeč lidských skutků; cvičení pozorování a empatického a aktivního naslouchání; dovednosti prosedování verbální i neverbální (technika řeči, výraz řeči, cvičení v neverbálním sdělování); specifické komunikační dovednosti (monologické formy – vstup do tématu „rétorika“); dialog (vedení dialogu, jeho pravidla a řízení, typy dialogů); komunikace v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, prosba, přesvědčování, řešení konfliktů, vyjednávání, vysvětlování, žádost apod.); efektivní strategie: asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresii a manipulaci, otevřená a pozitivní komunikace; pravda, lež a předstírání v komunikaci
- **Kooperace a kompetice** – rozvoj individuálních dovedností pro kooperaci (seberegulace v situaci nesouhlasu, odporu apod., dovednost odstoupit od vlastního nápadu, dovednost navazovat na druhé a rozvíjet vlastní linku jejich myšlenky, pozitivní myšlení apod.); rozvoj sociálních dovedností pro kooperaci (jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se, vedení a organizování práce skupiny); rozvoj individuálních a sociálních dovedností pro etické zvládnutí situací soutěže, konkurence

MORÁLNÍ ROZVOJ

- **Řešení problémů a rozhodovací dovednosti** – dovednosti pro řešení problémů a rozhodování z hlediska různých typů problémů a sociálních rolí, problémy v mezilidských vztazích, zvládnutí učebních problémů vázaných na látku předmětů, problémy v seberegulaci
- **Hodnoty, postoje, praktická etika** – analýzy vlastních i cizích postojů a hodnot a jejich projevů v chování lidí; vytváření povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlivost, respektování atd.; pomáhající a prosociální chování (člověk neočekává protislužbu); dovednosti rozhodování

v eticky problematických situacích všedního dne

Další průřezové téma je s ochranou dětí v rámci používání komunikačních technologií snad propojeno nejvíce. Již samotný název napovídá o jeho obsahu.

3.1.2 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA

Nabízí základní poznatky a dovednosti týkající se mediální komunikace a práce s médii. Média a komunikace představují velmi významný zdroj zkušeností, prožitků a poznatků pro stále větší okruh příjemců. Pro uplatnění jednotlivce ve společnosti je důležité umět zpracovat, vyhodnotit a využít podněty, které přicházejí z okolního světa, což vyžaduje stále větší schopnost zpracovat, vyhodnotit a využít podněty přicházející z médií.

Média se stávají důležitým socializačním faktorem, mají výrazný vliv na chování jedince a společnosti, na utváření životního stylu a na kvalitu života vůbec. Přitom sdělení, jež jsou médií nabízena, mají nestejnorodý charakter, vyznačují se svébytným vztahem k přírodní i sociální realitě a jsou vytvářena s různými (namnoze nepřiznanými, a tedy potenciálně manipulativními) záměry. Správné vyhodnocení těchto sdělení z hlediska záměru jejich vzniku (informovat, přesvědčit, manipulovat, pobavit) a z hlediska jejich vztahu k realitě (věcná správnost, logická argumentační stavba, hodnotová platnost) vyžaduje značnou průpravu.

Mediální výchova má vybavit žáka základní úrovní mediální gramotnosti. Ta zahrnuje jednak osvojení si některých základních poznatků o fungování a společenské roli současných médií, jednak získání dovedností podporujících poučené, aktivní a nezávislé zapojení jednotlivce do mediální komunikace. Především se jedná o schopnost analyzovat nabízená sdělení, posoudit jejich věrohodnost a vyhodnotit jejich komunikační záměr, popřípadě je asociovat s jinými sděleními. Dále pak orientaci v medializovaných obsazích a schopnost volby odpovídajícího média jako prostředku pro naplnění nejrůznějších potřeb.

Mediální výchova je zaměřena na systematické vytváření kritického odstupu od medializovaných sdělení a na schopnosti interpretovat mediální sdělení z hlediska jeho informační kvality (zpravodajství z hlediska významu a věrohodnosti zprávy a události, reklamu z hlediska účelnosti nabízených informací apod.), osvojení si základních pravidel veřejné komunikace, dialogu a argumentace. V rámci vzdělávací oblasti informační a komunikační technologie se pak jedná o využívání tištěných i digitálních dokumentů jako zdroje informací. Pozornost se obrací k věcné správnosti a přesnosti sdělení, a to jak kritickou analýzou existujících textů, tak vlastní produkcí a utváření návyku ověřovat si co nejdůkladněji veškeré údaje. Přispívá ke schopnosti vnímat, interpretovat a kriticky hodnotit artefakty umělecké i běžné mediální produkce.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- přispívá ke schopnosti úspěšně a samostatně se zapojit do mediální komunikace
- umožňuje rozvíjet schopnost analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich
- učí využívat potenciál médií jako zdroje informací, kvalitní zábavy i naplnění volného času
- umožňuje pochopení cílů a strategií vybraných mediálních obsahů
- vede k osvojení si základních principů vzniku významných mediálních obsahů (zvl. zpravodajských)
- umožňuje získat představy o roli médií v klíčových společenských situacích a v demokratické společnosti vůbec (včetně právního kontextu)
- vytváří představu o roli médií v každodenním životě v regionu (v lokalitě)
- vede k rozeznávání platnosti a významu argumentů ve veřejné komunikaci
- rozvíjí komunikační schopnost, zvláště při veřejném vystupování a stylizaci psaného a mluveného textu
- přispívá k využívání vlastních schopností v týmové práci i v redakčním kolektivu
- přispívá ke schopnosti přizpůsobit vlastní činnost potřebám a cílům týmu

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- rozvíjí citlivost vůči stereotypům v obsahu médií i způsobu zpracování mediálních sdělení
- vede k uvědomování si hodnoty vlastního života (zvláště volného času) a odpovědnosti za jeho naplnění
- rozvíjí citlivost vůči předsudkům a zjednodušujícím soudům o společnosti (zejména o menšinách) i jednotlivci
- napomáhá k uvědomění si možnosti svobodného vyjádření vlastních postojů a odpovědnosti za způsob jeho formulování a prezentace

Tematické okruhy průřezového tématu

Člení se na tematické okruhy receptivních činností a tematické okruhy produktivních činností.

Tematické okruhy receptivních činností:

- **kritické čtení a vnímání mediálních sdělení** – pěstování kritického přístupu ke zpravodajství a reklamě; rozlišování zábavních („bulvárních“) prvků ve sdělení od informativních a společensky významných; hodnotící prvky ve sdělení (výběr slov a záběrů); hledání rozdílu mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením; chápání podstaty mediálního sdělení, objasňování jeho cílů a pravidel; identifikování základních orientačních prvků v textu
- **interpretace vztahu mediálních sdělení a reality** – různé typy sdělení, jejich rozlišování a jejich funkce; rozdíl mezi reklamou a zprávou a mezi „faktickým“ a „fiktivním“ obsahem; hlavní rysy reprezentativnosti (rozlišení reality od médií zobrazovaných stereotypů jako reprezentace reality); vztah mediálního sdělení a sociální zkušenosti (rozlišení sdělení potvrzujících předsudky a představy od sdělení vycházejících ze znalosti problematiky a nezaujatého postoje); identifikace společensky významných hodnot v textu, prvky signalizující hodnotu, o kterou se sdělení opírá; identifikace zjednodušení medializovaných sdělení, opakované užívání prostředků (ve zpravodajství, reklamě i zábavě)
- **stavba mediálních sdělení** – příklady pravidelností v uspořádání medializovaných sdělení, zejména ve zpravodajství (zpravodajství jako vyprávění, sestavování příspěvků podle kritérií); principy sestavování zpravodajství a jejich identifikace, pozitivní principy (význam a užitečnost), zezábavňující principy (negativita, blízkost, jednoduchost, přítomnost); příklady stavby a uspořádání zpráv (srovnávání titulních stran různých deníků) a dalších mediálních sdělení (například skladba a výběr sdělení v časopisech pro dospívající)
- **vnímání autora mediálních sdělení** – identifikování postojů a názorů autora v medializovaném sdělení; výrazové prostředky a jejich uplatnění pro vyjádření či zastření názoru a postoje i pro záměrnou manipulaci; prvky signalizující explicitní či implicitní vyjádření hodnocení, výběr a kombinace slov, obrazů a zvuků z hlediska záměru a hodnotového významu
- **fungování a vliv médií ve společnosti** – organizace a postavení médií ve společnosti; faktory ovlivňující média, interpretace vlivů působících na jejich chování; způsoby financování médií a jejich dopady; vliv médií na každodenní život, společnost, politický život a kulturu z hlediska současné i historické perspektivy; role médií v každodenním životě jednotlivce, vliv médií na uspořádání dne, na rejstřík konverzačních témat, na postoje a chování; role médií v politickém životě (předvolební kampaně a jejich význam); vliv médií na kulturu (role filmu a televize v životě jednotlivce, rodiny, společnosti); role médií v politických změnách

Tematické okruhy produktivních činností:

- **tvorba mediálního sdělení** – uplatnění a výběr výrazových prostředků

a jejich kombinací pro tvorbu věcně správných a komunikačně (společensky a situačně) vhodných sdělení; tvorba mediálního sdělení pro školní časopis, rozhlas, televizi či internetové médium; technologické možnosti a jejich omezení

- **práce v realizačním týmu** – redakce školního časopisu, rozhlasu, televize či internetového média; utváření týmu, význam různých věkových a sociálních skupin pro obohacení týmu, komunikace a spolupráce v týmu; stanovení si cíle, časového harmonogramu a delegování úkolů a zodpovědnosti; faktory ovlivňující práci v týmu; pravidelnost mediální produkce

Obě dvě zmíněná průřezová témata nabízejí možnosti jak přispět efektivním způsobem k harmonickému rozvoji osobnosti žáka v širokém kontextu, včetně ochrany před manipulací a různými nebezpečími současného světa, komunikační technologie nevyjímaje.

3.2 DOPORUČENÍ PRO RODIČE – BEZPEČNÝ INTERNET PRO DĚTI

Internet nabízí dětem a mladým lidem úžasné příležitosti objevování, komunikace a tvorby. Při používání internetu ale existují také rizika.

Zásady a pravidla bezpečného používání internetu ze strany dětí jsou často diskutovanou otázkou. Zabezpečení včasné a adekvátní reakce na neustále se rozšiřující počet nástrah, kterým děti při svém „brouzdání“ po síti čelí, je téměř nadlidským úkolem. Dobrým způsobem, jak minimalizovat nebezpečí internetu, je dohodnout se s dětmi na určitých pravidlech. Společná pravidla jsou dobrým východiskem pro diskusi o bezpečném používání internetu.

DOMÁCÍ PRAVIDLA PRO POUŽÍVÁNÍ INTERNETU:

- Doba strávená u počítače by měla být ze zdravotních důvodů omezena.
- Umístěte počítač například do obývacího pokoje. V případě dětí předškolního věku je vhodné, aby jim při používání internetu asistovala dospělá osoba.
- Přístup k internetu by u dětí předškolního věku měl být omezen na předem dohodnuté stránky.
- Pokročilejší děti mohou najít známé stránky pomocí nabídky s oblíbenými stránkami v internetovém prohlížeči.
- Nejbezpečnějším řešením je vytvoření osobního pracovního prostředí dítěte, ve kterém je přístup k internetu omezen pouze na určité stránky.

DOPORUČENÍ:

Umístěte počítač do místnosti používané celou rodinou

Tímto způsobem se mluvení o internetu a udržování přehledu o jeho používání stane přirozenou součástí každodenního života. Když je počítač umístěn ve společné místnosti, může být diskuse o problémech snazší. Můžete také používat internet společně.

Mluvte o internetu

Projevte zájem o to, co vaše dítě a jeho přátelé dělají – na internetu i mimo něj. Mluvte o skvělých a zajímavých věcech, ke kterým lze internet využít, a také o potížích, kterým může být nutné čelit. Mluvte s dětmi o tom, co by měly dělat, kdykoliv se při používání internetu nebudou cítit dobře.

Naučte se více o používání počítače

Pokud sami používáte internet, je snazší určit, co je pro vaše děti dobré, a můžete jim lépe pomoci při hledání užitečného materiálu na internetu.

Používejte internet společně

Najděte stránky, které jsou vhodné pro děti, nebo se naučte, jak najít užitečné informace – naplánujte společně dovolenou, navštivte stránky zaměřené na vzdělání nebo najděte informace o koníčcích a zájmech dětí. Při společném procházení internetu můžete dítěti pomoci posoudit hodnotu nalezených informací. Oblíbené stránky můžete uložit jako záložky, abyste je mohli znovu otevřít jediným klepnutím.

Vytvořte s dětmi dohodu o tom, jak a kdy budou internet používat

Může být užitečné dohodnout se na době a určitých webech, které mohou děti na internetu navštěvovat. Toto je nutné s dětmi prodiskutovat a uzavřít s nimi společnou dohodu.

Občas zkontrolujte, jaký má vaše dítě kredit

Děti mohou občas na internetu navštěvovat stránky, kde jim mohou různí lidé nabízet peníze za různé aktivity. Například za erotické fotky, ukázání se na webové kamery. Tyto aktivity jsou zpoplatněny převodem kreditu. Zkontrolujte si občas, zda vaše dítě nemá podezřele mnoho kreditu, a pátrejte po tom, kde k němu přišlo.

Promluvte si s dítětem o riziku komunikace přes webkameru

Vysvětlete dětem, že při používání webové kamery platí jistá pravidla, například, že se nemají ukazovat nazí. Tyto hovory jsou totiž velice často nahrávány a umístovány na servery, kde si může tyto záběry prohlédnout kdokoli. Nahrávat a zneužít přenos může i někdo z blízkých, neukazujte se tedy v choulostivé situaci nikomu.

Rada:

Co byste měli dělat, když dítě narazí na internetu na nepříjemný nebo nevhodný materiál?

Reagujte přiměřeně, aby dítě nemělo zábrany s vámi o podobných případech mluvit i v budoucnosti. Zdůrazněte dítěti, že to není jeho chyba.

Odstraňte veškeré stopy po nevhodném materiálu – včetně odkazů z paměti prohlížeče, souborů cookie a historie stránek.

Promluvte si s dítětem o tom, jak je možné se do budoucna podobným situacím vyhnout, i o používání vyhledávacích nástrojů bezpečných pro děti a odstraňování e-mailů od lidí, které neznají.

ZVEŘEJŇOVÁNÍ FOTOGRAFIÍ A OSOBNÍCH ÚDAJŮ DĚTÍ

Na internetu lze snadno a rychle zveřejnit fotografie pořízené telefonem s fotoaparátem nebo digitálním fotoaparátem. Když zveřejníte fotografii na internetu, je velmi obtížné zabránit jejímu šíření, úpravám a použití v jiných kontextech. Kopie fotografie se mohou snadno dostat na více míst a může být velmi obtížné je zcela odstranit. Zveřejnění osobních údajů souvisejících s fotografií si dobře rozmyslete.

Umístění fotografie nebo jiných osobních údajů například na školním webu je zveřejněním osobních údajů, se kterým musí vždy souhlasit příslušná osoba. Každý, kdo zveřejňuje své osobní údaje, má také právo na kontrolu údajů, které se ho týkají, a jejich případnou opravu. Děti by také měly být varovány před publikováním osobních údajů na svých webech a online denících (blozích).

Další informace:

Použití osobních údajů podléhá:

- zákonu o ochraně osobních údajů
- předpisům souvisejícím se soukromím a elektronickou komunikací
- Úřadu pro ochranu osobních údajů

Pamatujte si:

Své osobní údaje nemusíte poskytovat, pokud nevíte, kdo je požaduje a k jakému účelu budou použity.

NABÍDKA K PROVOZOVÁNÍ SEXUÁLNÍCH SLUŽEB

Některé služby na internetu nabízejí možnost online komunikace. Ta v mnoha ohledech nemusí vždy probíhat s lidmi, které dítě dobře zná, a může se často setkat

s podezřelými nabídkami.

Mezi nejčastější jev v online komunikaci patří anonymita. Uživatelé na internetu mnohdy vystupují pod přezdívkami a pod rouškou anonymity překračují limity běžné komunikace nebo právních norem.

Dítě si může povídat na internetu se zdánlivě stejně starým kamarádem, který může být ve skutečnosti úplně někdo jiný. Dotyčný na druhé straně pak může získávat od dítěte cenné osobní informace, telefon, adresu nebo intimní materiál.

Děti si mnohdy neuvědomují rizika internetu a často neznámým lidem posílají své fotografie. Velmi často dochází ze strany dětí k zasílání intimních fotografií. Tyto fotografie se velmi často dostávají do nesprávných rukou a tento materiál pak může na internetu kolovat nebo se může stát předmětem zájmu konkrétních lidí.

Rada:

Upozorněte děti na rizika zasílání svých osobních nebo citlivých informací

Fenoménem dnešní doby je používání multimédií, a to i komunikace prostřednictvím videa. Pamatujte, že stejně jako u fotografií může dojít velmi často ke zneužití záznamu, zejména jeho šíření, pokud obsahuje citlivý materiál.

PROSTITUTE NA INTERNETU, PEDOFILIE

Představa pedofila, jak čeká s pytlíkem bonbónů před školou, je už passé. Podobní lidé již ke svým činnostem používají internet, který jim mnohdy velmi snadno umožňuje získat od dětí citlivý materiál. Ten jim pak slouží k vlastní potřebě nebo se s ním dělí s dalšími uživateli internetu podobných zájmů. Policie v mnohých případech eviduje celé série fotografií, které kolují po internetu po celém světě.

Stejně tak se mohou na internetu pohybovat lidé, kteří cíleně oslovují děti s nabídkou sexuálních služeb. Pro dítě ve školním věku je nabídka v řádu několika tisíc velmi lákavá a přistoupí na ni. Bohužel velmi často dochází i k případům, kdy dítě provozuje tuto činnost dobrovolně a „zná svou cenu“. Odměnou za prostituci může být dítěti slíben mobilní telefon, peníze nebo další výhody, například lístky na koncerty.

Děti vědí, jak snadno získat na internetu peníze. Některé aplikace, zejména hry vyžadují pro hraní zasílání premium SMS, což jsou zpoplatněné zprávy za několik desítek korun. Ty jim pak umožňují ve hře dosáhnout vyšší úrovně. Velmi často se proto stává, že dítě osloví na internetu neznámé lidi s žádostí o zaslání této premium sms. Častou otázkou od možných zájemců je „**Co za to?**“. Fotografie nebo jiný materiál je pak adekvátní odměnou za zaslání peníze.

Kam se obrátit o radu

4. KAM SE OBRÁTIT O RADU

4.1 KDE HLEDAT POMOC?

Pamatujte, nikdy v tom nejste sami. Pokud se vašemu dítěti stalo nějaké příkoří nebo máte nějaký problém, neváhejte s jeho řešením.

NAHLÁSIT A ZŮSTAT ANONYMNÍ

Setkali jste se na internetu se závadným obsahem nebo potřebujete radu odborníka – a chcete přitom zůstat anonymní? <http://www.seznamsebezpecne.cz>

Rodičovská linka - 840 111 234

Rodičovská linka je v provozu každý všední den odpoledne:

pondělí, středa a pátek: 13-16 hod.

úterý a čtvrtek : 16-19 hod.

Rodičovská linka poskytuje telefonickou krizovou intervenci a poradenství především rodičům, prarodičům a ostatním členům rodiny z celé České republiky. Nabízí jim pomoc v krizové situaci, která se týká jejich dětí. V případě problémů v rodinných vztazích zajišťuje služby v podobě výchovného, rodinného a sociálně-právního poradenství. Zároveň nabízí výchovné poradenství pro pedagogy mateřských, základních a středních škol. Své služby poskytuje výhradně po telefonu a ctí zásadu anonymity klienta – pokud klienti sami nechtějí, nemusejí sdělovat své osobní údaje.

ZAVOLÁM A PORADÍ MI – LINKA BEZPEČÍ

Celostátní linka pro děti a mládež v krizových životních situacích. Linka bezpečí pomáhá řešit problémy dětem na útěku, dětem týraným či zneužívaným i těm, které pociťují znepokojení a ohrožení během prohlížení webových stránek, při chatování a hraní her nebo když jsou obtěžovány prostřednictvím mobilu či jiných komunikačních médií. Služba funguje zdarma 24 hodin denně, včetně nedělí a svátků, a to z pevného i mobilního telefonu na tel. lince **116 111**.

Kromě telefonního kontaktu lze využít také chatovou službu nebo e-mailovou poradnu: <http://chat.linkabezpeci.cz>, pomoc@linkabezpeci.cz.

ZÁVADNÝ OBSAH NA INTERNETU – INTERNETHOTLINE

Každý, kdo se při používání internetu setká s nebezpečným či podezřelým obsahem, může prostřednictvím webových stránek www.internethotline.cz nebo adresy oznamte@internethotline.cz kontaktovat odborníky Internet Hotline. Vyškolení specialisté tato oznámení vyhodnotí a potenciálně nelegální případy předají Policii ČR. Nevhodný obsah umístěný na serverech v zahraničí postupují i spolupracujícím horkým linkám, které působí po celém světě.

POLICIE – ZAVOLEJ 158

Nebojte se kontaktovat policii. Čím dříve příkoří ohlásíte, tím dříve může být věc řešena a dopaden případný pachatel.

NEVHODNÝ MARKETING

Rada pro reklamu sleduje etické principy marketingu a provádí regulaci marketingu. Nevhodný marketing, nepoctivé podmínky a další problémy můžete oznámit Radě pro reklamu - <http://www.rpr.cz/cz/index.php>.

DISKUZE LIDÉ.CZ

Zde se můžete obrátit a podělit se se svým příběhem, problémem a mluvit o tom i s jinými lidmi. http://forum.lide.cz/forum.fcgi?akce=forum_data&forum_ID=91452&auth

Pamatujte:

Nebojte se svěřit. Třeba zrovna v tuto chvíli někdo jiný ubližuje dál a pokračuje v tom, co jste si nechali pro sebe.

5. BIBLIOGRAFICKÉ ZDROJE A ODKAZY

Zdroj: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický, 2007

Webové stránky projektu Seznam se bezpečně! www.seznamsebezpecne.cz

Webové stránky Linka bezpečí, www.internethotline.cz

Webové stránky Nadace Naše dítě, www.nasedite.cz

Webové stránky Internetový portál www.seznam.cz

SEZNAM SE BEZPEČNĚ!

Kyberšikana jako často přeceňovaný problém

Příručka pro děti, pedagogy a rodiče

Určena na dětem druhých stupňů základních škol a odpovídajícím ročníkům gymnázií

Seznam se bezpečně!

Ilustrace: Štěpán Mareš

Grafická úprava: Seznam.cz

© Seznam.cz, a.s.

Seznam se bezpečně!

2

SEZNAM.CZ

